

Kökény László – Zenovitz Lili
*A klímaváltozással kapcsolatos
lakossági attitűdök
és az egyéni hozzájárulási szándék
vizsgálata Magyarországon*

Bevezetés

AZ Európai Bizottság az elmúlt években több nagyszabású, a közö-
ség dekarbonizációs¹ törekvéseinek fokozását célzó javaslatcso-
magot is előterjesztett. Ezek közül a legfrissebb, úgynevezett „Fit for 55”
csomag a karbonkibocsátás visszaszorítását egy új, lakosságot terhelő
szén-dioxid-kvótarendszer bevezetésével kívánna megvalósítani. A közel-
múltban nyilvánosságra hozott csomagról azonban éles viták várhatók,
mert bár viszonylagos konszenzus van a tagállamok között azzal kapcso-
latban, hogy a környezet védelme szükségszerű és kiemelt feladat, az ah-
hoz szükséges eszközökről megoszlanak a vélemények.

Az ilyen és ehhez hasonló kezdeményezések azért lehetnek problémá-
sak az emberek számára, mert olyan területeken terhelnék meg a háztar-
tások kiadásait (például üzemanyag-fogyasztás, villamosenergia-haszná-
lat), amelyek esetében nem tudnak alkalmazkodni, rugalmasan reagálni.
Ez a rugalmatlanság azt jelenti, hogy hiába nőnek meg az árak az adókon
keresztül valamekkora arányban, a fogyasztást nem fogják tudni hason-
ló arányban csökkenteni a lakosok. Az ingatlant fel kell fűteni, az ételt
meg kell melegíteni, és sok esetben a személygépjárművet is kényszerből

---

¹ A dekarbonizáció az energiaellátás szén-dioxid- vagy karbonintenzitásának, vagyis az egy-
ségnyi elsődleges energiafelhasználásra jutó szén-dioxid-kibocsátásnak a csökkentését jelen-
ti (Smil 2010).

(például a lakhely és a munkahely közötti ingázásra) használják a családok, így nem tudják drasztikusan csökkenteni fogyasztásukat. Mindez pedig azt eredményezné, hogy megnövekednének az európai háztartások kiadásai, és például Magyarországon érvényét vesztené a 2013-ban bevezetett és azóta sikeresen működő energiaár-szabályozási program (ún. rezsicsökkentés) eredménye. Az említett csomagok ezen túl szorgalmazták az egyes energiatermelők, mint például a nukleáris erőművek kivételét is. Ezen döntés a karbonadó bevezetéséhez hasonlóan szintén ár-növekedést eredményezhet a lakosság számára, hiszen az atomerőművek bizonyulnak jelenleg a leghatékonyabb és a legkedvezőbb ár-érték arányú termelőknek.²

Az árérzékenység azonban nem magyar specifikum. Például 2012-ben kutatás készült a megújuló erőforrásból származó energia többletdíjának kifizetési szándékát illetően a szlovén lakosság körében, amely során 450 főt kérdeztek meg, kvantitatív módszerrel. Az elemzés rámutat, hogy leginkább a háztartás bevételével és méretével van összefüggésben az, hogy kinek mekkora a hajlandósága a megemelkedett áramdíjak kifizetésére. Minél nagyobb egy háztartás, illetve minél alacsonyabb jövedelemmel rendelkezik, annál elutasítóbb a megújuló erőforrások használata miatt megemelkedett „rezsídíjak” kifizetésével szemben. Ez az attitűd tehát főként anyagi szempontok által vezérelt, nincsen összefüggésben a lakosság környezettudatosságának mértékével, sem az egyes klímavédelemi törekvések ismeretével.³ Olaszországban 2014-ben a megkérdezettek (1019 fős minta, amely reprezentatív az ország demográfiai jellemzői alapján) a háztartásuk havi jövedelmének körülbelül az egy százalékát áldozták fel átlagosan a megújuló erőforrásokból megtermelt energia többletköltségeinek megfizetésére. Az idézett tanulmányban megjegyzik azt is, hogy mindez abban az esetben lenne csak igaz, ha az olasz villamosenergia-termelésnek már 26,4 százalékát adnák a megújuló erőforrások.⁴ Egy lengyelországi kvantitatív kutatás 2020-ból rámutat, hogy a háztartásoknak muszáj rugalmasnak lenniük az energiaárakkal szemben arra vonatkozóan, hogy kiegyenlítődjön a napközbeni villamosenergia-keresleti görbéjük, és jobban menedzselhetőek legyenek a fogyasztási csúcsidőszakok és a mélyvölgyek.⁵ Ez utóbbival szemben azonban fontos megjegyezni, hogy

---

² Karakosta et al. 2013; U.S. Energy Information Administration 2021.

³ Zorić–Hrovatin 2012.

⁴ Bigerna–Polinori 2014.

⁵ Andruszkiewicz et al. 2020.

nemcsak az árazásra lehet koncentrálni a rugalmasság során, hanem a fogyasztás átütemezésére törekvő hozzáállásra is. Ez a fajta hajlandóság egy 2020-ban publikált magyarországi reprezentatív kutatás eredményei alapján megfigyelhető a magyar háztartásoknál. A kutatás további eredménye, hogy a fogyasztás átütemezésének egyik ösztönzője a háztartások számára pont az anyagi megtakarítás elérése, és nem az árak megemelése.⁶

Nem törvényszerű azonban, hogy a fogyasztók elszenvedői legyenek egy-egy hatósági szabályozásból fakadó többletköltségnek. Egy nemzetközi kutatásban⁷ bebizonyították, hogy 2010 után a magyarországi villamosenergia-szolgáltatók a rezsicsökkentési politika hatósági árszabályozása miatt fellépő profitvesztéséget nem hárították át a lakosságra. Ezzel szemben, amikor 2010 előtt liberalizált volt az energiapiac, különösen a 2008 és 2010 közötti időszakban, a szabadpiaci feltételeknek köszönhetően a piaci erővel rendelkező energiavállalatok kiemelkedően magas profitjukat a magyar háztartásokkal fiztették meg.

Tanulmányunk fókuszában a magyar lakosság klímaváltozással kapcsolatos attitűdjei állnak. Ezenfelül azt vizsgáljuk, hogy a magyar emberek hogyan viszonyulnak az energiaszámladíj-emelési kérdésekhez, illetve mennyire érzik magukat érintettnek a klímaváltozással kapcsolatos feladatok terén, ezáltal pedig milyen affinitást mutatnak a környezetvédelmi többletköltségek megfizetéséhez. A kérdés relevanciáját a bevezető elején taglalt európai bizottsági hozzáállás adja, amely elsősorban a lakosokra terhelné az energiafogyasztás mérséklésének többlet díjait a környezetvédelem kérdésének megoldása során. Továbbá írásunk újdonsága az, hogy rámutat: a lakossági ár rugalmatlanság egy kritikus elem a környezetvédelmi intézkedések során, és ajánlást teszünk arra vonatkozóan, hogy milyen esetekben nem működik ez a megközelítés. Bemutatjuk, hogy milyen más klímavédelmi tevékenységek jellemzik a magyar háztartásokat, amelyek egyébként a kiadásaikra is hatással vannak. Végül a tanulmányból az is kiderül, hogy mely területeken rugalmasabbak a többletköltségek megfizetésével kapcsolatosan a háztartások.

Jelen tanulmány a bevezetőt leszámítva négy fő szekcióból és egy bevezető módszertani fejezetből áll. A módszertani fejezet után a harmadik fejezetben bemutatjuk az általános klímavédelmi kérdésekkel kapcsolatos lakossági attitűdöket. A negyedik szakaszban részletezésre

---

⁶ Kókény–Hortay 2020.

⁷ Szőke et al. 2021.

kerülnek a természet óvásához történő egyéni hozzájárulás jellemzői. Az ötödik szekcióban zárjuk a kvantitatív eredmények bemutatását az egyének tényleges klímavédelmi tevékenységeivel, vagyis azzal, hogy a megkérdezettek mit tesznek a környezet védelméért. A hatodik fejezetben pedig a kutatás fő eredményei kerülnek összefoglalásra.

1. A kutatás módszertana

A Századvég Konzorcium 2021 júliusában komplex (kvantitatív és kvalitatív) módszertanú kutatást végzett, amely során feltérképezésre kerültek a felnőtt magyar lakosság klímaváltozásról, klímavédelemről alkotott attitűdjei. A kvalitatív kutatás során hat online fókuszcsoportos interjút készítettünk, melyek közül két csoport budapesti lakosokkal készült, a továbbiak szolnoki, debreceni, győri és székesfehérvári résztvevőkkel zajlottak. A kvalitatív eredmények jelen tanulmányban a szűkös keretek miatt nem kerülnek bemutatásra.

A kutatás kvantitatív szakasza 2021. július 1. és 15. között zajlott 1006 véletlenszerűen kiválasztott felnőtt korú magyar személy bevonásával, CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*) módszerrel. A minta a legfontosabb szociodemográfiai tényezők (nem, életkor, iskolai végzettség, településtípus) mentén reprezentatív a magyar felnőttkorú lakosságra nézve. Az elemzésben közölt adatok legfeljebb plusz-mínusz 3,1 százalékponttal térhetnek el a mintavételből fakadóan attól az eredménytől, amit az ország összes felnőtt lakosának megkérdezése eredményezett volna.

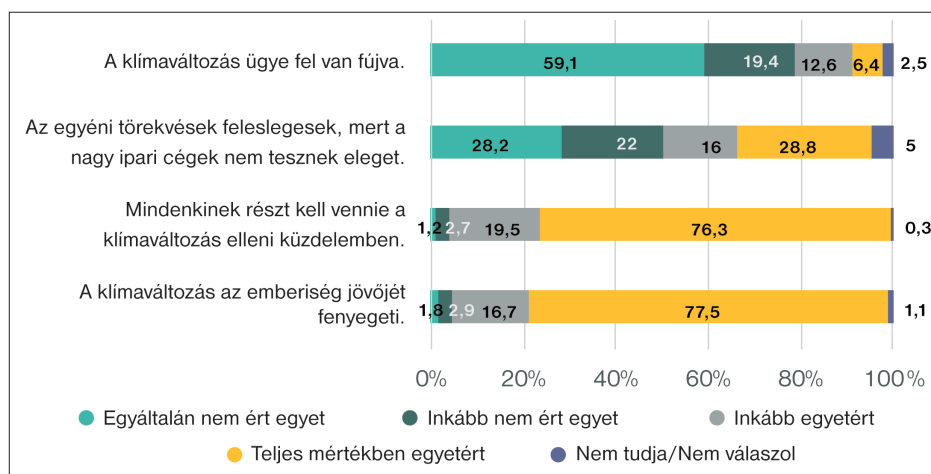
2. Általános klímavédelmi attitűdök

A kutatás során a válaszadók a klímaváltozáshoz való viszonyulását attitűdállításokkal mértük. Arra kértük a kitöltőket, hogy értékeljék többek közt, mennyire érzik súlyosnak a problémát, miként vélekednek saját tájékozottságukat illetően, illetve érzik-e saját felelősségüket az ügy kapcsán (1. ábra). Az eredmények alapján a lakosság döntő többsége (94,2 százalék) úgy véli, hogy a klímaváltozás fenyegetést jelent az emberiség jövőjére. Szintén igen jelentős (95,8 százalék) azok aránya, akik úgy gondolják, hogy mindenkinek részt kell vennie a klímaváltozás elleni küz-

delemben, a közös teherviselésre vonatkozó attitűd több ízben megnyilvánul a kutatás eredményeiben. A felsorolt állítások közül tehát azzal a kettővel értett egyet a lakosság igen jelentős része, amely prioritásként kezeli a problémát. Azt feltételezhetjük, hogy a lakosság tudatában van a problémának, emellett közös ügyként tekint a megoldására.

A legmegosztóbb állítás az volt, amely az egyéni törekvések és a nagy ipari cégek tevékenységeinek súlyát mérte össze („Az egyéni törekvések feleslegesek, mert a nagy ipari cégek nem tesznek eleget.”), 44,8 százalék vélekedett úgy, hogy igaz, és 50,2 százalék nem értett egyet ezzel az állítással. Az eredmény alapján megállapítható, hogy a válaszadók nem gondolják, hogy az egyéni felelősség egyértelműen kizárható, de erőteljesen megjelenik az, hogy inkább a nagy ipari cégeknek is a feladatát képeznek ezen törekvések. Érzékelhető, hogy a klímavédelem fontosságát kétségbevonó kijelentéssel jelentősen kevesebben értettek egyet (19 százalék) a megkérdezettek közül.

1. ábra: Ön mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? (%)

FORRÁS: SZÁZADVÉG-GYŰJTÉS

A magyar lakosság 73,7 százaléka érdeklődik a klímaváltozás iránt, közülük intenzívebben 21,9 százalék. A válaszadók negyede (26,1 százalék) nem mutat érdeklődést a klímaváltozás témáját iránt. Saját bevallásuk alapján a megkérdezettek harmada (36,4 százalék) szokott folyamatosan vagy gyakran informálódni a témában. 33,5 százalék ritkán és 30,1 százalék havonta, annál ritkábban vagy egyáltalán nem szokott a klímaváltozás témájában információt gyűjteni.

Az 1. ábrán látható volt, hogy a megkérdezettek érzik a saját felelősség súlyát a klímavédelem érdekében. Kutatásunkból kiderült, hogy a magyar lakosok 37,5 százaléka úgy véli, hogy a lehetőségeihez képest eleget tesz a környezetvédelméért, míg 18,1 százalék érzi azt, hogy lehetőségeihez képest sokkal, és 43,5 százalék érzi, hogy valamivel többet tehetne érte. Azok, akik nem tesznek eleget – saját bevallásuk szerint –, ennek okaként anyagi indokokat jelöltek meg legnagyobb arányban (40,2 százalék), illetve a lakosok közel harmada számára pluszterőfeszítést igényelne, ha többet tenne a környezetvédelméért.

Adatfelvételünk során 1-től 5-ig terjedő skálán mértük, hogy a kérdezettek mennyire látják reménytelennek, illetve reményteljesnek a klímaváltozás jelenlegi helyzetét, mely során az 1-es érték felelt meg a reményvesztettség legfelső szintjének, míg az 5-ös érték jelentette a legpozitívabb tartalmú „reménykedek” válaszlehetőséget. A megkérdezettek kétharmada (66,6 százalék) reménykedik, míg csupán 12,7 százalék érzi reményvesztettnek magát. Az átlagos érték 3,98, ami azt jelenti, hogy a megkérdezettek inkább reménykednek a klímaváltozással kapcsolatban. Az átlagosnál szignifikánsan magasabb értékkel rendelkeznek, tehát még jobban reménykednek a klímaváltozás kapcsán a negyven év feletti, a Budapesten kívül élők, illetve a rosszabb anyagi helyzetben lévők. Ők azok, akik a leginkább pozitívak a kérdéssel kapcsolatban.

3. A hozzájárulási szándék vizsgálata

Kutatásunk során arra is választ igyekeztünk kapni, hogy a válaszadók jövedelmük hány százalékát szánják a klímavédelem támogatására éves szinten adó formájában. A lakosok negyede (26,8 százalék) nem szánna erre a célra semekkora összeget. Ennek okaként azt jelölték meg a legmagasabb arányban, hogy úgy vélik, nem az adózóknak kellene finanszírozniuk a klímavédelmet (32,4 százalék), míg 30 százalék attól tart, hogy valójában nem erre a célra költenék ezt az összeget. Minden második válaszadó (51,1 százalék) 1–5 százalékot szánna erre a célra, 6–10 százalékot pedig 13,5 százalék. Több mint 10 százalékot a válaszadók 5,2 százaléka fizetne. Az átlagnál nagyobb arányban nem fizetnének semekkora összeget erre a célra a rossz vagy közepes jövedelmi helyzetben lévők, a vidéki városokban élők, illetve a negyven év feletti.

Több európai ország esetében bebizonyosodott, hogy a megújuló energiaforrásból származó villamosenergia-termelés növelheti az eddigi ener-

giaárakat, ami a lakossági energiaköltségek összegén is megmutatkozhat. A megújuló energiaforrásból származó villamosenergiáért a magyarok ötöde (21,9 százalék) fizetne 1–5 százalékkal többet, 14,4 százalék pedig 6–10 százalékkal. E ponton tetten érhető tehát a szakirodalomban említett árérzékeny attitűd, hiszen a lakosság 43,3 százaléka nem fizetne semennyivel többet a megújuló energiaforrásból származó villamosenergiáért, 10 százaléknál többet pedig a magyarok 6,6 százaléka lenne hajlandó kiadni. Az átlaghoz képest magasabb arányban válaszolták a negyven év felettiak, a Budapesten kívül élők és a közepes vagy rossz anyagi helyzetben lévők, hogy nem fizetnének semennyivel sem többet a megújuló energiaforrásból származó áramért (1. táblázat).

1. táblázat: Megújuló energiaforrásból származó áramért való többletfizetés mértéke demográfiai bontásban

		1-5%	6-10%	11-20%	Több mint 20%	Nem fizetnék semennyivel többet	Nem tudja/ Nem válaszol
	Átlag	21,9%	14,4%	3,3%	3,3%	43,3%	11,1%
Életkor	18-29	25,6%	20,5%	5,7%	6,3%	35,8%	6,3%
	30-39	26,3%	18,7%	5,3%	4,1%	39,8%	5,8%
	40-49	19,0%	12,7%	10,1%	4,2%	47,6%	6,3%
	50-59	19,9%	11,3%	6,0%	1,3%	49,7%	11,9%
	60+	20,5%	11,0%	4,4%	1,6%	43,8%	18,6%
Településtípus	Budapest	26,8%	19,6%	11,7%	3,9%	31,8%	6,1%
	Megyeszékhely, megyei jogú város	20,8%	13,3%	3,5%	4,6%	46,2%	11,6%
	Város	22,6%	11,6%	4,8%	3,4%	46,0%	11,6%
	Község, falu, tanya	18,8%	15,4%	6,0%	1,7%	45,0%	13,1%
Anyagi helyzet	Rossz	27,4%	6,0%	8,3%	2,4%	45,2%	10,7%
	Közepes	21,1%	13,9%	6,3%	3,5%	44,2%	10,9%
	Jó	22,1%	18,5%	5,2%	3,0%	41,0%	10,3%

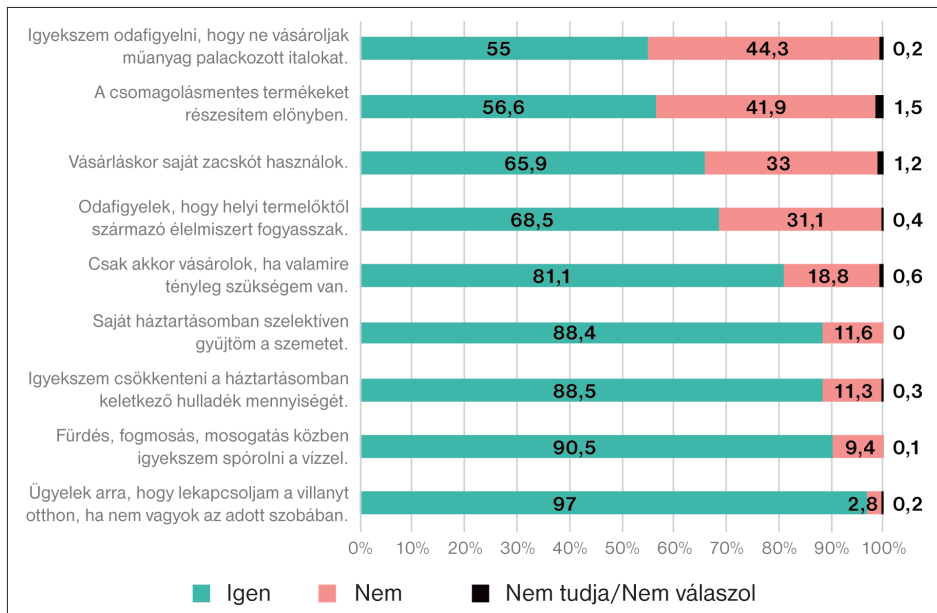
FORRÁS: SZÁZADVÉG-GYŰJTÉS

Az 1. táblázatból az is kiderül, hogy a többség inkább 1–5 százalékkal fizetne többet az áramért, ha azt megújuló energiaforrások termelik. Az anyagi helyzet némileg befolyásoló, de a leginkább a kor és a településtípus határozza meg a többletfizetés szándékának mértékét. Az eredmények alapján elmondható, hogy a magyar lakosság körében is a jövedelem dönti el a kérdést, ugyanis azoknál, akik önálló költségvetési döntést nem hoznak, a többletköltségek kifizetésével kapcsolatban

affinitást figyeltünk meg. Ez abban mutatkozik meg, hogy míg a tanulók 18,1 százaléka nem fizetne semennyivel sem többet, addig ez az arány az aktívan dolgozók körében 44,3 százalék. Ezzel párhuzamosan a tanulók 29,2 százaléka 1–5 százalékkal, 31,9 százaléka 6–10 százalékkal és 12,5 százaléka több mint 10 százalékkal fizetne többet, miközben ugyanezen arányok az aktívan dolgozók körében, ugyanebben a sorrendben 21,1 (1–5 százalék), 14,3 (6–10 százalék) és 7,8 (több mint 10 százalék) százalék. Összehasonlítva a két anyagi hozzájárulás témáját boncolgató kérdést, a lakosság magasabb arányban szánna valamilyen összeget a klímavédelem támogatására havi szinten jövedelméből, mint hogy többet fizessen a megújuló energiaforrásból származó elektromos áramért. Az eddigi eredmények alapján láthatjuk, hogy bizonyos része a lakosságnak szánna akár közvetlen többletkiadást is olyan esetekben, ahol nincsen a fogyasztását tekintve választási lehetősége (áramdíj) a környezetvédelem szempontjából. Vannak azonban olyan területek is, ahol kisebb vagy minimális anyagi ráfordítással tesznek többet az emberek a természet óvásáért.

A felsorolt környezetkímélő magatartásformák közül (2. ábra) az áramfogyasztás mérséklésére vonatkozó állítással értettek egyet a leg-

2. ábra: Igazak-e Önre az alábbiak? (%)

FORRÁS: SZÁZADVÉG-GYŪÍTÉS

többen (97 százalék). Az áram mellett a vízzel való spórolás is fontos a válaszadók számára (90,5 százalék), valamint a háztartási hulladék mértékének csökkentése (88,5 százalék) és a szelektív hulladékgyűjtés (88,4 százalék) is nagy többségükre jellemző környezettudatos magatartásforma. Még az olyan tevékenységek is többségre tettek szert, amelyek növelhetik a kiadásokat (helyi termelőktől történő vásárlás, műanyagmentes palackok vásárlása). Ez azt jelentheti, hogy vannak olyan kisebb területek, ahol az emberek rugalmasabban tudnak választani a vásárlási opciók között (akár a vásárlás elhagyásával is, szemben a villamosenergia-használattal, felfűtéssel), így rugalmasabban tudják az ártöbbletet is elfogadni.

Mindezen eredményeket érdemes azonban némileg fenntartással kezelni, hiszen az emberek hajlamosak arra, hogy felülbecsüljék az adott cselekvés gyakoriságát, illetve tekintettel arra, hogy – mint arról már fentebb is említést tettünk – az utóbbi években a klímavédelem nagy sajtófigyelmet kapott, az az érzés ébredhet bennük, hogy a társadalom a klímakímélő magatartásra való törekedést diktálja a számukra, tehát ennek igyekeznek megfelelni a válaszadás során is. Az azonban megállapítható, hogy a leginkább üzött tevékenységek a klímakímélő mivoltuk mellett költségcsökkentést is eredményezhetnek. Így érdemes megfontolni, hogy a környezetvédelmi kérdéseket inkább ebben a dimenzióban ösztönözzék.

4. A környezet védelme a mindennapokban

Összesítettük, hogy a válaszadók az előbb felsorolt állítások közül (klímavédelmi erőfeszítések) mennyit tartottak igaznak magukra nézve. Ezek alapján a magyar felnőtt lakosság kifejezetten aktívnak mutatkozik a klímavédelmi törekvéseit tekintve, 83,2 százalékuk legalább hat állítást tartott igaznak önmagára nézve a kilencből. Az átlagosan végzett tevékenységek száma egy főre vetítve 6,91 (szórás 1,63, módusz 8). Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy ez esetben is érvényes lehet az előzőekben említett torzítás.

A korábbi eredményekhez képest, ahol a szándékról kérdeztük a válaszadókat, a ténylegesen végzett tevékenységek száma azoknál magasabb, akik kisebb többletköltséget fizetnének a környezetvédelem érdekében (lásd korábbi fejezetek). Jellemzően a negyven év feletti, kistelephelyen élők, közepes vagy rossz anyagi helyzetben lévők végeznek több tevékenységet az előzőekben felsoroltak közül.

2. táblázat: A környezetvédelmet támogató végzett tevékenységek száma demográfiai bontásban

	Átlag	6-nál kevesebb 16,8%	6 19,5%	7 22,5%	8 23,1%	9 18,1%
Életkor	18-29	26,4%	21,9%	21,9%	14,6%	15,2%
	30-39	24,0%	18,7%	19,9%	19,3%	18,1%
	40-49	14,3%	20,1%	28,0%	20,1%	17,5%
	50-59	17,8%	23,7%	15,8%	29,6%	13,2%
	60+	8,5%	16,1%	24,3%	28,7%	22,4%
Településtípus	Budapest	16,1%	18,3%	33,9%	18,3%	13,3%
	Megyeszékhely, megyei jogú város	17,4%	20,9%	22,1%	25,6%	14,0%
	Város	17,7%	21,4%	18,6%	22,8%	19,4%
	Község, falu, tanya	16,1%	17,1%	20,4%	25,4%	21,1%
Anyagi helyzet	Rossz	10,6%	18,8%	25,9%	24,7%	20,0%
	Közepes	15,8%	19,8%	20,4%	27,1%	16,9%
	Jó	21,5%	18,5%	26,7%	13,3%	20,0%

FORRÁS: SZÁZADVÉG-GYŰJTÉS

Ezen eredmények két elemre vezethetők vissza. Az egyik, hogy jellemzően a felsorolt tevékenységek kiadáscsökkentéssel is járnak a környezetvédelmi előnyök mellett, míg a többletköltség kifizetésének konkrét kérdése kiadásnövekedést jelentene. Emiatt lehet ez a fordított korreláció a többletköltség kifizetésének szándéka és a végzett környezetvédő tevékenységek száma között. A másik indok a pragmatizmus lehet, miszerint a vidéken élők, illetve az aktívan dolgozók sokkal közvetlenebbül találkoznak az olyan tevékenységekkel, amelyek ténylegesen védhetik a környezetet, illetve amely tevékenységek csak költségtöbblettel járnak kevesebb járulékos haszon mellett. Éppen emiatt fontos a méltányosság és a szennyező fizet elvének kérdése, miszerint ne a lakosok fizessék meg a többletköltségeket, hanem a nagy szennyezők (multinacionális cégek, nagy ipari vállalatok). Ezt támasztja alá az is, hogy a válaszadók 60,1 százaléka a nagy ipari és a multinacionális cégeket hibáztatja a klímaváltozás miatt, miközben 4,8 százalékuk tartja elsődlegesen az egyént felelősnek. Abban azonban már fele-fele az arány, ahogy azt korábban mi is taglaltuk, hogy az egyéni hozzájárulás nem elhanyagolandó tényező a klímavédelem ügyében, döntő súlya ugyanakkor a nagy ipari cégek felelősségvállalásának van.

5. Összegzés

Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy a magyar lakosok milyen klímavédelmi attitűddel rendelkeznek, és hogyan látják saját szerepüket, hozzájárulási lehetőségüket a környezet védelmében. Ehhez 2021 nyarán 1006 felnőtt korú személyt kérdeztünk meg CATI módszerrel. A minta demográfiai tényezők (nem, életkor, iskolai végzettség, településtípus) mentén reprezentatív a magyar felnőttkorú lakosságra nézve.

Az eredmények azt sugallják, hogy a magyar lakosok fontosnak tartják a klímavédelmi kérdéseket. Abban már megoszlanak a vélemények, hogy az egyénnek vagy a nagy cégeknek kellene-e nagyobb mértékben hozzájárulnia a klímavédelemhez. Több mint kétharmaduk érdeklődik a téma iránt, és közel 66 százalékuk legalább hetente tájékozódik a tárgykörben. A megkérdezettek majdnem kétharmada látja úgy, hogy tehetne még többet is a klíma védelméért. Azonban összességében reménykedők a kérdést tekintve a magyarok, megoldhatónak látják a problémát, emellett nem érzik azt, hogy ez lenne a legfontosabb kihívás a saját életükben.

Az egyéni hozzájárulás anyagi természetével kapcsolatban már vegyesebb a kép. A válaszadók negyede nem adózna semennyivel sem többet a klímavédelemért, illetve a megkérdezettek majdnem fele egyáltalán nem fizetne többet az áramért, csak azért, hogy az megújuló energiaforrásból jöjjön. Összesen mindkét esetben a magyar lakosok 75 százaléka az, aki vagy nem fizetne és adózna semennyivel sem többet, vagy 1–5 százalékkal fordítana többet a két kérdés valamelyikére. Ez az árérzékenység megegyezik a nemzetközi kutatásokban találtakkal, így a magyar lakosok rugalmatlansága a többletkiadásokkal kapcsolatosan nem egy speciális eset. Továbbá félnek attól is, hogy ezek a többletköltségek nem a kérdés megoldását szorgalmaznák. Különösen elutasítóak a negyven év feletti, a közepes vagy rossz anyagi helyzetben lévők és a Budapesten kívül élők.

A lakosok nem anyagi természetű hozzájárulása ezzel szemben jóval magasabb a vizsgált tevékenységek esetében. Érdekes terület az aktívan dolgozók és a tanulók összevetése, mert míg az előbbieket többnyire elutasítóak a közvetlen költségemelkedéssel kapcsolatosan, addig sokkal aktívabbak a nem anyagi jellegű hozzájárulások területén, szemben a tanulókkal, akiknél ez pont a fordítottja. Mindez azt jelentheti, hogy a többletkiadásokat főleg olyanok támogatják, akik önálló költségvetési döntéseket nem hoznak. Emiatt mondhatjuk azt, hogy ők sokkal inkább az elvek mentén döntenek, és válaszolnak az ilyen jellegű kérdésekre. Az eredményeket árnyalhatja, hogy az egyén hajlamosabb a saját teljesítményét illetően po-

zitivabb képet festeni a valósághoz képest, amelybe beletartozik egyes tevékenységek gyakoriságának felülértékelése és a társadalmi elvárásoknak való megfelelés szándéka.⁸ Továbbá a vizsgált tevékenységek a legtöbb esetben kiadáscsökkentéssel is járnak, vannak azonban olyan elemek (helyi termelőktől történő vásárlás, műanyagmentes palackok vásárlása), amelyek mégis növelhetik a kiadásokat.

Az eredmények azt sugallják, hogy a környezettudatosabb viselkedést a mindennapokban kell fokozni, és nem az egyéni költségvetés korlátozásával, a kiadások növelésével. Főleg olyan területeken szükséges óvatosságnak lenni a lakosságra hártott kiadások növelésével, ahol az egyénnek nincsen választási lehetősége, nem tudja elhagyni, sem csökkenteni a fogyasztását, így rugalmatlanabb az ár elfogadását illetően, ami ezáltal feszültséget okozhat benne. Ezek alapján érdemes megkülönböztetni a ténylegesen környezetvédelmi és a költségvetési indíttatású adókat, kiadásokat. Ugyanis vannak olyan esetek, amelyek akár adóemelés, magasabb árazás mellett fokozzák a környezet védelmét is, mint például a LED-izzók árazása, a műanyag bevásárlózacskók megadóztatása. A költségvetési indíttatású adókat jellemzően azokra a termékekre vagy szolgáltatásokra vetik ki, amelyek nehezen helyettesíthetők, így a fogyasztói árurugalmasság alacsony.

Mindezek alapján úgy véljük, hogy a környezetvédelmi kérdések tárgyalása során fontos két elvet szem előtt tartani. Az egyik ilyen jellemző, hogy a kiadáscsökkentéssel egybekötött hétköznapi tevékenységek fokozása lehet a lakosság számára a legelfogadhatóbb. Két szempont jelenik meg ebben a hozzáállásban. Az egyik, hogy a lakosok nem akarják megfizetni a nagy szennyező cégek okozta károk kijavításának költségeit. A másik pedig, hogy a hétköznapiakban megfigyelhető, a környezet védelmét ösztönző tevékenységek eredményeit könnyebben megtapasztalják a lakosok, és így nem érzik magukat távol a témától. Ennek következtében a háztartások nemcsak elvi szinten, hanem anyagi szempontok szerint is érdekeltté válhatnak abban, hogy a környezetet védjék tevékenységeikkel, miközben választási lehetőségük is megmarad a többletkiadás megfizetésében. Ezek alapján pedig azok, akik intenzívebben szeretnének tenni a környezet védelméért, megtehetik ezt, akár szignifikánsan nagyobb többletköltségek megfizetésén keresztül is, de a másfajta megközelítések ösztönzése is megmarad azok esetében, akik kisebb lépésekben szeretnének hozzájárulni a változáshoz.

---

⁸ Alicke 1985.

A másik fontos elv, a technológiasemlegesség, ami azt jelenti, hogy ne lehessen kiszorítani elvi alapokon egyik vagy másik energiatermelő típust. Különösen akkor ne, ha annak a dekarbonizáció szempontjából nincsenek szignifikánsan negatívabb hatásai, mint mondjuk a megújuló erőforrásoknak. Mindez pedig akkor igazán elsődleges, ha a megújuló erőforrások nagyarányú bevezetése szignifikánsan magasabb kiadásokkal járna a lakosság számára a megdráguló villamosenergia-árakat tekintve. Főleg úgy, ha még nem egyértelmű, hogy ténylegesen mekkora (előállítás, termelés és hulladékképzés terén) ezeknek a környezetvédelmi hozzájárulása. Ez olyan országokban okozhat különösen gondot (Magyarország, Franciaország), ahol alacsony szinten vannak az energiaárak, és ennek előnyeit a lakosság élvezi. Azonban, ha ezt a megközelítést ignorálják a döntéshozók, erőszakosan leszerelnék energiatermelőket, és ezáltal előidéznek azt, hogy olyan területen történik meg az árak közvetlen megemelése (hozzájárulási díj, adók vagy más okból), ahol nincsen döntési és választási helyzetben a fogyasztása tekintetében az egyén, akiben ez komoly feszültséget okoz. Ami pedig generálja a klímavédelmi kérdésekkel kapcsolatos lakossági ellenállást, és így elmaradhatnak azok a mindennapokban meglévő hasznos tevékenységek – akár a kis többletkiadások kifizetése is –, amelyek kis lépésekben, de egyre inkább eredményesebbé teszik a környezet védelmét és a háztartások elköteleződését a kérdés iránt is. Végül pedig a lakosok fizetnék meg a környezet védelmét a nagy szennyező vállalatok helyett.

Irodalom

Alicke, M. D. 1985: Global self-evaluation as determined by the desirability and controllability of trait adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(6), 1621–1630. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.49.6.1621>

Andruszkiewicz, J. – Lorenc, J. – Weychan, A. 2020: Seasonal variability of price elasticity of demand of households using zonal tariffs and its impact on hourly load of the power system. *Energy*, 196, 117175. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2020.117175>

Bigerna, S. – Polinori, P. 2014: Italian households' willingness to pay for green electricity. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 34, 110–121. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2014.03.002>.

Karakosta, C. – Pappas, C. – Marinakis, V. – Psarras, J. 2013: Renewable energy and nuclear power towards sustainable development: Characteristics and prospects. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 22, 187–197. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2013.01.035>

Kökény, L. – Hortay, O. 2020: A villamosenergia-fogyasztás elhalasztásával kapcsolatos lakossági attitűd felmérése Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*, 67(7–8), 657–687. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2020.7-8.657>

Smil, V. 2010: *Energy Transitions: History, Requirements, Prospects*. Santa Barbara, Praeger.

Szőke, T. – Hortay, O. – Farkas, R. 2021: Price regulation and supplier margins in the Hungarian electricity markets. *Energy Economics*, 94, 105098. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2021.105098>.

U.S. Energy Information Administration 2021: Cost and Performance Characteristics of New Generating Technologies. *Annual Energy Outlook 2021*. https://www.eia.gov/outlooks/aeo/assumptions/pdf/table_8.2.pdf.

Zorić, J. – Hrovatin, N. 2012: Household willingness to pay for green electricity in Slovenia. *Energy Policy*, 47, 180–187. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2012.04.055>.